

Γονιδιωματική
Συγκριτική γονιδιωματική[5]

Τμήμα Γεωπονίας, Ιχθυολογίας
και Υδάτινου Περιβάλλοντος

Μεζίτη Αλεξάνδρα

Οργάνωση Ευκαρυωτικού γονιδιώματος

- Διαχωρισμός γονιδιώματος πυρήνα και οργανιδίων (μιτοχόνδρια, χλωροπλάστες).
- Οργάνωση γονιδιώματος πυρήνα με ιστόνες
- Οργάνωση γονιδιώματος αντίστοιχη με των Προκαρυωτών (Ενδοσυμβιωτική θεωρία).
- Το μέγεθος του γονιδιώματος είναι ίδιο σε όλα τα κύτταρα με εξαίρεση τους γαμέτες.
- Κύτταρα διαφορετικών ιστών περιέχουν διαφορετικό αριθμό οργανιδίων
  - Περισσότερα μιτοχόνδρια σε ιστούς με μεγάλες ενεργειακές ανάγκες (π.χ. κύτταρα στην καρδιά)
  - Περισσότεροι χλωροπλάστες στα κύτταρα των φύλλων και καθόλου χλωροπλάστες στις ρίζες.
- Το μέγεθος του γονιδιώματος μιτοχονδρίων και χλωροπλαστών αλλάζει ανάλογα με το είδος (*H.sapiens* → 16,5 Kbp, Ζύμες → 75 kbp).
- Τα μιτοχόνδρια και οι χλωροπλάστες έχουν αυτόνομο σύστημα πρωτεϊνοσύνθεσης.

Διαφορές/ Αλλαγές στα γονιδιώματα

1. Στο επίπεδο βάσεων
2. Στο επίπεδο γονιδίων
3. Στο επίπεδο μεγαλύτερων κομματιών
4. Στο επίπεδο ολόκληρου του γονιδιώματος

1. Στο επίπεδο βάσεων

Τα συγγενικά γονιδιώματα έχουν περιοχές που κωδικοποιούν συγγενικές πρωτεΐνες. Η ευθύγραμμη ομόλογων γονιδίων αναδεικνύει διαφορές που οφείλονται σε αλλαγές βάσεων, προσθήκες ή ελλείψεις.

```
Human      actgcttttcaggaagccttggacgctgcaggtgataaaccttgtagtagttgacttctca
Chicken    gctgattttgaggcagaactgaaagctgctgggtgagaagccttgtagtagttgatttctct
S.aureus    gcagattttgattcaaaagtagaatctggtgtacaa-----ttagtagatttttgg
           *:* ***** *:: *:   *: * :***: *:::* :: ::::****:* **:*:

Human      gccacgtggtgtgggccttgcaaaatgatcaagcctttcttcat-----
Chicken    gccacatggtgtggaccatgtaaaatgatcaagocatttttccatgtaagtagccttgtt
S.aureus    gcaacatggtgtggtccatgtaaaatgatcgctccggtattagaa-----
           **: ** ***** ** ** *****:::** :* ** :*:

Human      -----gtgagtattaaacaatgtctgctttgtaagagatttgtgttttttg
Chicken    ttttcacagtaacagtaagtat-acacaaatacttctgtgcaacttgtcagtaatatg-g
S.aureus    -----
           :: :::: : ::::  :: :: :: : :  :  ::  : :  :
```

Εικόνα 1: Ευθύγραμμη ομόλογων γονιδίων θειορεδοξίνης από διαφορετικά είδη. Η θειορεδοξίνες καταλύουν αντιδράσεις ανταλλαγής δισουλφιδίων που συνεισφέρουν στην ταχύτητα και την ακρίβεια της αναδίπλωσης των πρωτεϊνών.

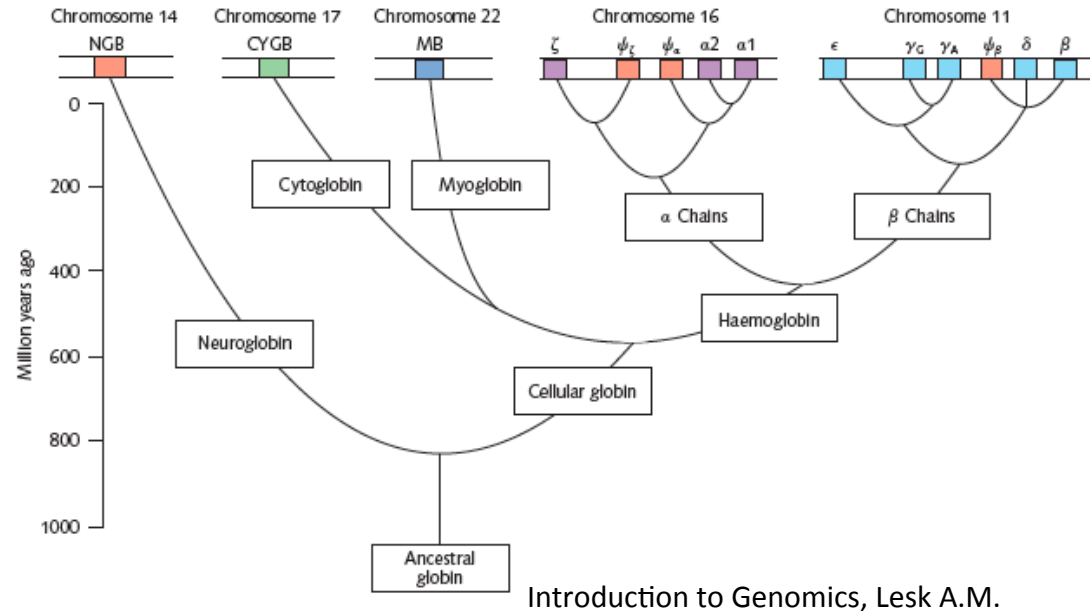
Διαφορές/Αλλαγές στα γονιδιώματα

2. Στο επίπεδο γονιδίων

- Διπλασιασμός γονιδίων: Παραγωγική πηγή ποικιλότητας, υλικό για επιλογή και γενετική απόκλιση.
- Εμφανίζονται σε όλους τους οργανισμούς και το ποσοστό του ποικίλει. Το γονιδίωμα του *Arabidopsis thaliana*, κατά 60% αποτελείται από διπλασιασμούς.

- Μετά τον διπλασιασμό απομένουν και τα δύο γονίδια
  - Ψευδογονίδια
  - Απόκλιση → πηγή πρωτεϊνών με νέες ιδιότητες

- Διαχωρισμός επιλογής από γενετική απόκλιση.
  - K_s : Συνώνυμες μεταλλάξεις/ K_a : Μη συνώνυμες μεταλλάξεις
  - $K_a/K_s=1$ → Ουδέτερη εξέλιξη, $K_a/K_s>1$ → θετική επιλογή, $K_a/K_s<1$ → αρνητική επιλογή

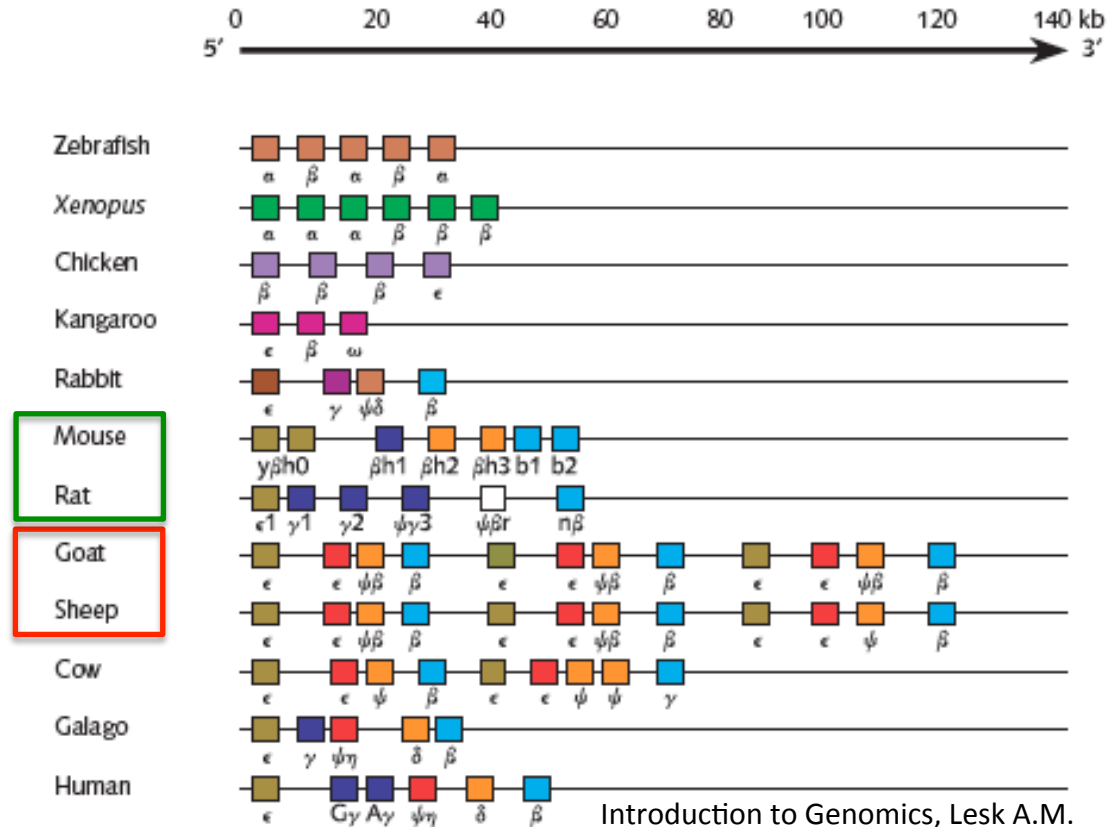

Εικόνα 2: Διπλασιασμός και διασπορά των γονιδίων των σφαιρίνων κατά την εξέλιξη των ζώων.

Διαφορές/Αλλαγές στα γονιδιώματα

2. Στο επίπεδο γονιδίων

- **Ομόλογα γονίδια/περιοχές** → κοινός πρόγονος → συνήθως αυτό φαίνεται από μορφολογικές ή γονιδιωματικές ομοιότητες
- **Παράλογα γονίδια/περιοχές** → συγγενή γονίδια που πλέον έχουν διαφορετικές λειτουργίες λόγω απόκλισης, προέρχονται από γονιδιακό διπλασιασμό (π.χ. α- και β-αλυσίδες της αιμοσφαιρίνης στον άνθρωπο)
- **Ορθόλογα γονίδια/περιοχές** → ομόλογα γονίδια με την ίδια λειτουργία σε διαφορετικά είδη.

Εικόνα 3: Η περιοχή των γονιδίων της β-αλυσίδας της αιμοσφαιρίνης σε διαφορετικά ζώα

Διαφορές/Αλλαγές στα γονιδιώματα

3. Στο επίπεδο μεγαλύτερων κομματιών

- Διπλασιασμός περιοχών με πολλά γονίδια
- Σημαντικές για τις διαφορές συγγενών ειδών
- Σε μερικές περιπτώσεις περιλαμβάνουν περιοχές υπεύθυνες για γενετικές ανωμαλίες

4. Στο επίπεδο χρωμοσωμάτων

- Προκύπτουν από λάθη στο στάδιο της μείωσης
- Απλή επανάληψη πολλών γονιδίων δεν αποδεικνύει διπλασιασμό χρωμοσωμάτων
- Πρέπει και η σειρά των γονιδίων να είναι παρόμοια
- Ύπαρξη ενδείξεων από 'μοριακά ρολόγια' για παρόμοια παρέκκλιση σε όλα τα ομόλογα γονίδια
- Το γονιδίωμα των ζυμομυκήτων υπέστη διπλασιασμό 10^8 χρόνια πριν
- Σήμερα το γονιδίωμα των μυκήτων αποτελείται ~50% από διπλασιασμένες περιοχές
- Το 1970 ο S. Ohno πρότεινε ότι το γονιδίωμα των σπονδυλόζων προέκυψε ένα ή περισσότερους πολλαπλασιασμούς γονιδιώματος
- Τα γονιδιώματα των φυτών είναι επιρρεπή στον διπλασιασμό → πολυπλοειδία
- Η πολυπλοειδία μπορεί να έχει πολλά πλεονεκτήματα για τους οργανισμούς → διατήρηση της γενετικής ποικιλότητας.

Διαφορές/Αλλαγές στα γονιδιώματα

Ποια στοιχεία διαφοροποιούν τον *Homo sapiens*?

- Συγκριτική γονιδιωματική: στοιχεία διαφοροποίησης γονιδιώματος ανθρώπου και χιμπαντζή.
- Μελέτη ανθρώπινων ασθενειών, που εντοπίζονται μόνο στον άνθρωπο.

Συγκριτική γονιδιωματική

- Γονιδίωμα ανθρώπου vs χιμπαντζή → 96% ομοιότητα.
- Εντοπισμός διαφορών. Τι δεν μας κάνει χιμπαντζήδες? → 45 Mbp
- ~30% των ομόλογων πρωτεϊνών → καθόλου διαφορές.
- Απαιτείται κατανόηση της δυναμικής και των προτύπων της γονιδιακής ρύθμισης.
- ENCODE project (<https://www.encodeproject.org/>) → Αναγνώριση περιοχών ρύθμισης στο ανθρώπινο γονιδίωμα και σύγκριση με άλλα είδη.
- Μελέτη γενετικών ασθενειών στο άνθρωπο που επηρεάζουν μοναδικά στοιχεία

Το παράδειγμα του FOXP2

- Η ομιλία είναι μοναδικό χαρακτηριστικό του ανθρώπου
- Μελέτη γενετικών ασθενειών που την επηρεάζουν.
- Μετάλλαξη ενός SNP (single nucleotide polymorphism) στο FOXP2 (μεταγραφικός παράγοντας) → δυσκολία κίνησης των μυων που βοηθούν στην ομιλία.
- FOXP2 → σχετικά σταθερή πρωτεΐνη με μόνο μία διαφορά ανάμεσα στο ποντίκι και τα πρωτεύοντα (εκτός *H. Sapiens* → δύο διαφορές).

Στατιστική ανάλυση/απεικόνιση αποτελεσμάτων

- Εύρεση κοινών στοιχείων (OTUs, γονίδια) ανάμεσα σε διαφορετικά δείγματα

→ Venn diagrams

```
mothur > venn(shared=stability.opti_mcc.0.03.subsample.shared, groups=F3D0-F3D1-F3D2)
```

<http://bioinfogp.cnb.csic.es/tools/venny/>

<http://bioinformatics.psb.ugent.be/webtools/Venn/>

- Απεικόνιση αφθονίας/σχετικής αφθονίας με heatmap

```
mothur > heatmap.bin(shared=stability.opti_mcc.0.03.subsample.shared, scale=log2,  
numotu=50)
```

Ή στο R

```
setwd("/Users/alexandrameziti/Desktop/")
```

```
library(pheatmap)
```

```
lanierbins=read.table('LLD_130317_bins',h=T,row.names=1)
```

```
p=lanierbins
```

```
p=t(p)
```

```
pheatmap(log10(p+0.0001), scale='none', cellwidth =15, cellheight=15,fontsize = 08,  
treeheight_col=10,color=colorRampPalette(c("navy", "white", "firebrick3"))(50), fontsize_col =  
08, fontsize_row = 08,cluster_row = FALSE,cluster_col=FALSE,main='bins coverage (RPKM)',  
legend_breaks=c(0,1,2), legend_labels=paste(10^c(0,1,2),sep="),filename =  
"coverage_LLD_160517.pdf")
```


Στατιστική ανάλυση/απεικόνιση αποτελεσμάτων

- Υπολογισμός αποστάσεων ανάμεσα στα δείγματα ανά δύο (pairwise) χρησιμοποιώντας διαφορετικούς δείκτες ([Jaccard coefficient using richness estimators](#), the [Yue & Clayton theta](#), and the [Bray-Curtis index](#))
mothur > dist.shared(shared=stability.opti_mcc.shared, calc=thetayc-jclass, subsample=2392)

Ή στο R

```
library(vegan)
gom_otu=read.table('gom_otu.txt',h=TRUE,row.names=1)
gom_otu=t(gom_otu)
gom_otu_mds=metaMDS(gom_otu)
gom_otu_mdsplot=plot(gom_otu_mds,display='sites')
text(gom_otu_mdsplot,'points')
text(gom_otu_mdsplot,'sites')
```

Ή στο PAST

<https://folk.uio.no/ohammer/past/>

- Στις πολυπαραγοντικές αναλύσεις μπορεί να απεικονιστεί και να αναλυθεί και η στατιστική σημαντικότητα περιβαλλοντικών ή άλλων παραγόντων.